

Innhold

Forord	5
Kapittel 1	
Mellom behovssikring og arbeidsinkludering: velferdspolitikken dilemma .	15
Fra «welfare» mot «workfare»	17
Folketrygden – en lenge etterlengtet reform	19
Hvorfor ble trygdesystemet innført?	22
Trygdeutviklingen	24
Arbeidslinjen – en motoffensiv mot trygding	25
Nye roller for arbeids- og velferdsforvaltningen	27
Virker arbeidslinjen?	27
Trygdehets?	28
Kapittel 2	
Et folk i arbeid – et folk på trygd	30
Arbeidsmarkedet og sysselsettingen i Norge	32
Forgubbing og foryngelse	33
Arbeider vi mer eller mindre?	33
Hvor mange er egentlig utenfor arbeidslivet?	34
Tapte årsverk på grunn av svekket helse og arbeidsledighet	34
Hvor mange står varig utenfor arbeidslivet?	35
Stadig flere på trygd?	35
Hva koster arbeidsuførheten?	37
Hva koster arbeidsuførhet staten?	37
Hva koster sykefraværet arbeidsgiverne?	38
Har trygdeutgiftene økt eller falt?	39
Er Norge en trygdeversting?	39
Er velferdsytelsene bærekraftige?	42
Oppsummering	44

Kapittel 3

Det uregjerlige sykefraværet	45
Myten om det økende sykefraværet	46
Sykefraværet svinger opp og ned	48
Sterkt økende sykefravær hos kvinner: også en myte?	49
De medisinske begrunnelsene for sykefravær	50
Er nordmenn det sykeste folket i verden?	52
Sykefraværets anatomi	54
Egenmeldt sykefravær	54
Legemeldt sykefravær	55
Hyppighet av sykmelding	56
Graderte og ugraderte sykefravær	57
Sykenærsvær – et ideal eller en dårlig idé?	58
Hvordan går det med de langtidssykmeldte?	59
Oppsummering	61

Kapittel 4

Har uførheten havnet i et uføre?	62
Veksten i antallet uføre – en sannhet med modifikasjoner	63
Eldre uføre	65
Unge uføre	66
Hvem blir ufør?	69
Kjønn og alder	70
Uførhetens medisinske begrunnelser	72
Muskel- og skjelettlidelser – den største uføregruppen	73
Psykiske lidelser – en sammensatt uføregruppe	73
Andre medisinske årsaker til uførepensjon	73
Veien mot uførepensjon: lang og kronglete	74
Attføringens labyrinter	74
Hvem får avslag på søknad om uførepensjon, og hvordan går det med dem? ...	77
En vei tilbake til arbeidslivet?	79
Oppsummering	80

Kapittel 5

Arbeidsuførhetens forklaringer – det store bildet	81
Sykefraværet drives av konjunktorene	82
Mulige forklaringer	85

Skyldes veksten i uførhet omstrukturering i arbeidslivet?	87
Forklarer demografiske endringer trygdeutviklingen?	88
Et sykere folk? Hva skjer med den norske folkehelsen?	89
Selvrapportert helse er stabil	90
Smerteplager er utbredt	90
Tretthet og utmattelse: 2000-tallets folkelidelse?	92
Psykiske plager og lidelser	93
Rusrelaterte tilstander	95
Et spørsmål om arbeidsmoral?	96
Det trygdepolitiske klimaet varierer	96
Oppsummering	98

Kapittel 6

Arbeidsforholdenes betydning for sykefravær og uførhet	100
Hvordan er sykefraværet fordelt i arbeidslivet?	101
Privat og offentlig sektor	101
Selvstendig næringsdrivende og lønsmottakere	101
Næring	102
Yrker	104
Fysisk arbeidsmiljø	106
Psykososialt arbeidsmiljø	107
Jobbtilfredshet og sosiale relasjoner på jobben	108
Krav og kontroll	109
Organisatoriske arbeidsforhold	110
Arbeidstidsordninger	110
Nedbemannings	111
Arbeidsledighet	113
Oppsummering	114

Kapittel 7

Arbeidsuførhetens sosiale fordeling	116
Kjønnforskjeller i sykefravær og uførhet	117
Forklaringer på kjønnforskjellene i arbeidsuførhet	119
Sosial posisjon	122
Hvorfor er arbeidsuførhet så skjevt sosialt fordelt?	123
Etnisk bakgrunn	124
Geografiske forskjeller i arbeidsuførhet i Norge	127
Kommuner	129

Er arbeidsuførhet smittsomt?	131
Oppsummering	132

Kapittel 8

Individuell risiko for sykefravær og uførhet	134
Personlige egenskaper og ressurser	135
Personlighet og personlighetsforstyrrelser	136
Kognitive evner	138
Lese- og skriveferdigheter	139
Helse	140
Kroppslige plager	140
Psykiske plager	141
Søvnvansker	142
De sammensatte helseplagene	142
Livsstil	143
Alkohol	144
Stoffmisbruk	145
Tobakksrøyking	146
Fysisk aktivitet	146
Kroppsvekt	147
Oppsummering	147

Kapittel 9

Legenes rolle i trygdeprosessen: portvakt eller døråpner?	149
Sakkyndig eller behandler?	150
Portvokterrollen under press	153
Sykmelding - hva gjør legen?	154
Legen som premissleverandør for uførhet	157
Snille og strenge leger?	159
Trengs legene i vurdering av arbeidsuførhet?	161
Legens rolle i uførevurderingen	163
Oppsummering	164

Kapittel 10

Sykdom som begrunnelse for arbeidsfravær	166
Hva er sykdom?	167
Essensialistisk og relativistisk sykdom	168
Ekspertgruppens konsensusrapport til Trygderetten i 1995	170

De diffuse lidelsene – et diffust begrep	172
Tilstander i gråsonen	174
Belastninger og tilpasninger	174
Graviditet	175
Uforklarlige smerter – uforståelig utmattelse	177
Alternative sykdomsdiagnoser	178
Rus og avhengighet	179
Ung ufør – i klasse A eller klasse B?	179
Bør sykdomsvilkåret sløyfes?	180
Oppsummering	183

Kapittel 11

Arbeidsevne – hva er det?	184
Funksjonsevne og funksjonshemming	185
En ny klassifikasjon av funksjon og funksjonsnedsettelse – ICF	186
Uførhetsbegrepene	187
Arbeidsevne – mer enn helsebetinget funksjonsevne	189
Hvordan skal arbeidsevnen vurderes – og hvem skal gjøre det?	190
NAVs arbeidsevnevurderinger	193
Skjønnsutøvelse, rettferdighet og rettssikkerhet i uføresaker	197
Oppsummering	199

Kapittel 12

Arbeidsmotivasjon – elefanten i rommet?	200
Vilje og motivasjon for arbeid	201
Motivasjonens kilder	202
Mestringsevne og mestringsforventning	203
Påvirkning av mestringsforventninger	203
Forventning er en sterk prediktor for gjenopptakelse av arbeid	205
Hvordan vurderes arbeidsviljen?	207
Motivasjonsarbeid – en sentral del av arbeidsinkludering	208
Oppsummering	210

Kapittel 13

Arbeidsinkludering – enklere sagt enn gjort	211
Inkluderende arbeidsliv: tre parter, tre målsettinger og tre avtaler	212
Sykefraværreduksjon – en gjenstridig ambisjon	213
IA-virksomheter	213

NAVs arbeidslivssentre	215
Tilretteleggingstilskudd	216
Raskere tilbake	217
Tidligere og tettere oppfølging av sykmeldte: en feilslått strategi	218
Oppfølging av sykmeldte – en gammel idé	218
Oppfølgingsregimet: mange kokker, mye søl?	220
Sykefraværsoppfølgingen: kompleks, arbeidskrevende og lite effektiv	221
Hva er galt med sykefraværsoppfølgingen?	223
Inkludering av personer med nedsatt funksjonsevne – på stedet hvil	224
Arbeidsrettet rehabilitering – hva virker?	226
Sykefraværarbeidet på arbeidsplassen – nytter det?	229
Delmål 3: Å stå lenger i arbeidet – virker gulrøttene?	230
Oppsummering	231

Kapittel 14

Arbeid og trygd – velsignelser og forbannelser	233
Arbeider vi for å leve – eller lever vi for å arbeide?	234
Arbeid og trivsel	236
Arbeid og helse	236
Mening og identitet	237
Belastning	238
Arbeid og belønning	239
Det nye arbeidslivet	240
Overgangen fra arbeid til å være trygdet	241
Livet som uførepensjonist	242
Uførepensjonisters levekår	242
Uførepensjonisters arbeidsinnsats	243
Sosial kontakt og fritid	244
Helse	244
Oppsummering	246

Kapittel 15

En ny arbeids- og velferdslinje?	247
En ny sykefraværsoppfølging	248
NAVs rolle i sykefraværsoppfølgingen må styrkes	249
En alternativ oppfølgingsmodell for sykmeldte	252
Primær forebygging er alltid det beste	253
Videreutvikling av arbeids- og velferdspolitikken	254

Flexicurity - en ny modell	255
Norge henger etter	256
Pengene eller livet?	258
Verdier, mål og midler for et rettferdig og inkluderende samfunn	261
Litteratur	263
Register	279